

VASS KLÁRA a közművelődési könyvtárügy eddig oly elhanyagolt kérdéseit tárja elénk. Körültekintő szempontjai széles horizontokat nyitnak, modern, gyakorlati ötletei, gondolatai és tanácsai ösztönző erővel hatnak. Előadása a könyvtáros szociális és intellektuális missziójára veti a fősúlyt s ezáltal nevelő erejű. SEREGÉLY EMMA a folyóiratról ad tömör ismertetést, rövid történeti áttekintéssel. HANKISS SZILÁRDNÉ HARASZTI JOLÁN a Fővárosi Könyvtárban újonnan létesített Színészettörténeti Gyűjtemény feladatait és általában a színház és a könyvtár sokoldalú kapcsolatát fejtegeti.

Igen fontos gyakorlati tudnivalókat közölnek a könyvek beszerzéséről (SÁRVÁRY ELEK), elhelyezéséről (WESSETZKY VILMOS), a fényképezés könyvtári alkalmazásáról (BOR DEZSŐ), a könyvtári statisztikáról (KALMÁR GYULA), az iratkezelésről (BOR DEZSŐ) és az irodatechnikáról (RUBINYI GYÖRGY) szóló előadások, valamint KALMÁR GYULA hosszabb dolgozata a könyvtárhasználatról, amelyben elérkezünk a könyvtáros munkájának céljához, az olvasóhoz.

A történeti bevezetések, a szilárd elméleti alapvetés és a gyakorlati feladatok körültekintő felvázolása arányosan egészítik ki egymást ebben a kiadványban, amely egy-két gyöngébb fejezettől eltekintve általában értékes munka. Ezzel szemben azonban meg kell állapítanunk, hogy több előadás szövegében számos sajtóhiba van s így ezek adataikban csak óvatosan használhatók.

Mindezek után önkénytelenül is felmerül bennünk az óhaj, hogy jó lenne végre megírni a magyar könyvtáros kézikönyvét és ezzel párhuzamosan egy könyvtárosképzést szolgáló tankönyvet is, amelynek a szükségére legutóbb VARGAS BÉLA mutatott rá a Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete könyvtári intézőbizottságának 1947. június 17-én tartott ülésén, a könyvtárosképzésre irányuló javaslatának előterjesztése során.⁶ Ezeknek a könyveknek a megírásában a Fővárosi Könyvtár kitűnő tudósainak és szakembereinek a közreműködése természetesen elengedhetetlen lenne.

FAZAKAS JÓZSEF.

Fünffzig Jahre Schweizerische Landesbibliothek. 1895—1945. La Bibliothèque Nationale Suisse. Un demi-siècle d'activité. Bern, 1945 (Landesbibliothek), IX (1) 188 l. 4r.

Sajnos, nem szorul bővebb magyarázatra, hogy miért jut el csak késve hozzánk a svájci nemzeti könyvtár jubileumának híre. Ötven év nem nagy idő könyvtárak életében s „történelmi multra“ alig hivatkozhatnak egy oly gyűjtemény, amely 1895-től számítja fennállásának éveit. Csak éppen egy körülmény érdemel figyelmet és nagy figyelmet: egy kis nemzet ötven év alatt teremtette meg itt központi könyvgyűjteményét és ez az anyag — ma 700.000 kötet — immár több század svájci és svájci vonatkozású termelését foglalja magába, a teljességhez egyre közelebb.

Ha így szemléljük a „rövid“ ötven évet, nem fukarkodhatunk az elismeréssel. Hozzá ez a könyvtár — vezetőinek ébersége, de az egész nép áldozatkészsége jóvoltából is — a kontinens egyik legmodernebb könyvtáráépületével rendelkezik. Nyolcemeletes vasbeton-és üveganvagú raktártömbje ideálisan tagolt dolgozó- és olvasóhelyiségek mögött emelkedik, olvasóterme csupa fény s nemcsak a széles üveglak mögött, de azon kívül, a kertbe nyúló szabad tornácra is olvashat a kutató, ha kedve tartja.

Az anyag gyűjtésében és használatában egyaránt a közönség érdeke a döntő. Mindenki szabadon olvashat, sőt kölcsönözhet is. Csak a szórakoztató irodalom

⁶ Az előadás szövegét lásd a jelen füzet I. lapján.

használatát korlátozta a könyvtár, alapítása óta, okulva a tapasztalatokon. De amit a tudomány érdeke vagy a gyakorlati követelmény megkíván, azt szabadon kiadják, sőt postán is elküldik a vidéki olvasóknak. A posta ezeket a küldeményeket kedvezményesen szállítja, ha pedig valamely más könyvtárban kellene keresni a kívánt könyvet, a tudakozó levelezőlap ingyen jár könyvtárról könyvtárra az állam egész területén. De a cél nemcsak az, hogy az anyagot a jelenben használni lehessen. Mint minden nemzeti könyvtár, a svájci is meg akarja őrizni a nemzet irodalmi termelését a jövő számára is. Ezért a sűrűn használt munkákat a kiadótól ingyen beküldött példányon kívül még egy példányban megveszik; az egyik örökre a raktárban marad, míg a másik kézről-kézre jár. Kötelespéldány nincs, azonban 1915-ben a könyvkiadók és kereskedők két érdekképviselője, valamint a könyvtár között létrejött szerződés alapján a könyvtár minden új nyomtatványból ingyen példányt kap. Az egyezményben eredetileg 115 könyvkiadó vett részt, ezidőszert 280. A kiadók a könyveket megjelenés után azonnal küldik be és hozzá bibliográfiai szelvényt csatolnak, amely a könyvön fel nem tüntetett adatokat is közli (ár, álnév feloldása stb.). Ellenszolgáltatásképen a könyvtár kéthetenként adja ki a nemzeti bibliográfiát (Das Schweizer Buch — Le livre suisse), amely így egyszersmind könyvkereskedői katalógus.

Az ötvenéves fordulóra kiadott díszes kiadvány szerkesztője MARCEL GODET, a nemzetközi könyvtárügynek egyik legismertebb és legelismertebb alakja. Ő írta a könyv történelmi bevezetését — amely egyben saját életrajza is: harmincöt évig állt az intézmény élén, annak nagyarányú kifejlődése egészen az ő nevéhez fűződik. A könyv többi cikkeinek egy része a könyvtár egyes gyűjteményeit ismerteti történetükben és jelen állapotukban — emeljük ki a régi könyvekről (P. E. SCHAZMANN), az „új gyűjteményről“ (ANNIE MURISER), a hírlapról és folyóiratokról (K. J. LÜTHI), a könyvtár orosznyelvű gyűjteményéről (EUCÉNE LANGE), a muzsikáliákról (G. WISSLER), a kéziratokról és kötetsekről (W. J. MEYER) szóló cikkeket — más részük a szerzeményezést és a könyvtermelés statisztikáját, végül egy harmadik csoport a könyvtár katalógusait és a könyvtár által kiadott vagy ott készülő bibliográfiákat ismerteti.

A könyvtár képeket és metszeteket is gyűjt; magyar szempontból érdekesek a volt Népszövetség neves magyar karikatúristáinak DEZSŐ és KELENNEK rajzai (kettőt reprodukciójában közöl a gazdagon illusztrált kiadvány). A különböző gyűjtemények közül kell említenünk a biblia-gyűjteményt (köztük a mi nevezetes „bázeli bibliánk“), amely K. J. LÜTHI, neves gyűjtő és ny. könyvcárnok ajándéka, valamint a még ma is LÜTHI vezetése alatt álló „Schweizer Gutenbergmuseum“ könyv- és sajtótudományi gyűjteményét és hírlapmúzeumát, gyűjteményét és hírlapmúzeumát.

Végül nem érdektelen, hogy a könyvtárnak orosz és amerikai gyűjtemény mellett magyar „osztálya“ is van. A Landesbibliothekba került ugyanis letétképen a még IRLÉTT KÁROLY — a huszas és harmincas évek Svájcba induló magyar gyermekcsoportjainak pártfogója — által alapított svájci-magyar társaság könyvtára több ezer kötetével. Egyike a leggazdagabb külföldi magyar gyűjteményeknek. Külön könyvtári bizottság irányítja fejlesztését WILHELM JOSEF MEYERNEK, a Landesbibliothek aligazgatójának vezetése alatt. Nyomatott katalógusa azokat a magyar vonatkozású könyveket is feltünteti, amelyek a Landesbibliothek tulajdonát képezik s annak törzsállományához tartoznak. (*Katalog der ungarischen Bibliothek der Schweizerisch-Ungarischen Gerell-*

schaft ergänzt durch Ungarn betreffende Titel aus den Sammlungen der Schweizerischen Landesbibliothek. Bern, 1946. 52 l.).

DEZSÉNYI BÉLA.

Barlay Szabolcs: *Pádua szellemi élete a XVI. században.* Budapest, 1947. Kéziratos doktori értekezés.

Az a körülmény, hogy egyetemeink a kinyomatás nehézségeit figyelembe véve, átmenetileg kéziratos doktori értekezéseket is elfogadnak a szigorlat alapjául, kettős hátránnyal jár. Egyfelől az a veszély fenyeget, hogy a doktori értekezések amúgy sem túlságosan magas színvonala, a nyilvánosság ellenőrzését elkerülve, tovább csökken, másfelől, hogy a valóban értékes kutatási eredményekről beszámoló dolgozatok nem kapcsolódnak bele a tudomány vérkeringésébe. Ez utóbbi szempont vezet, amikor örömmel tesztek eleget a budapesti egyetem egyik fiatal doktora, BARLAY SZABOLCS kívánságának s legalább röviden ismertetem a XVI. századi Pádua szellemi életéről szóló derekas dolgozatát.

Egy-egy nagymultú külföldi egyetem befolyását vizsgálni a magyar szellemi életre feltétlenül termékeny célkitűzés és az is nyilvánvaló, hogy egy ilyen természetű vizsgálat csak akkor mehet túl a szóbanforgó egyetem magyar látogatói személyi adatainak a regisztrálásán, ha azoknak a szellemi ösztönzéseknek a tanulmányozásából indul ki, amelyeket az egyetem a katedráin érvényesülő sajátos szellemi irányok révén egyáltalán nyújthatott. Aki a magyar humanizmus történetével foglalkozott, tudja, hogy milyen elhatározó jelentősége volt fejlődésében Pádua hatásának; a magyar unitarizmus páduai gyökereit is már KANYARÓ óta tartjuk számon. BARLAY nemcsak a korábbi részletkutatások egybefoglalására törekszik, hanem olaszországi tanulmányai új adatokat is vetettek fel és ezek feldolgozását Pádua szellemi életének szélesre fogott rajzával alapozza meg. Bevezetőben bemutatja társadalom és tudomány egymáshatását, jórészt Velence egyetemi városának, Páduának az életén s ha itt társadalomtörténeti kategóriái nem is eléggé kiérleltek, bizonyos, hogy színes és tanulságos képet fest a XVI. század egyetemi életéről. Részletesebben csak a filozófia tanáraitól, a jogi karról és a görög-latin tanszékről beszél; magyar szempontból is kívánatos volna a páduai hebraisztika, a páduai természet-tudomány és a páduai történetírás behatóbb vizsgálata, hiszen maga BARLAY is utal EÖSSY ANDRÁS páduai tanulmányaira, XVI. századi történetírásunk páduai gyökereire, sőt éppen ő fedezi fel GALILEI tanítványai között az erdélyi HORSKY MÁRTONT. A három részletesebben kidolgozott fejezet mindenesetre tartalmaz. A páduai filozófiáról szólva igaz, hogy néha szem elől téveszti a minden történeti vizsgálatot kötelező spinozai jeligét: *non ridere, non lugere, neque detestari, sed intelligere*, de fel-felbukkanó egyházas aggályai sem akadályozzák abban, hogy egészbenvéve találó képet adjon a páduai szabadgondolkodásról, melyhez a magyar unitarizmust is erős szálak fűzik. Legfeljebb azt kell itt megjegyeznünk, hogy POMPONAZZI filozófiai anthropológiáját helyénvaló lett volna MARSIGLIO FICINO-val, a szabad akaratról vallott álláspontját ÉRASZMUS és LUTHER vitájával hozni kapcsolatba, első esetben a források tisztázása kedvéért, a másodikban főleg POMPONAZZI történeti jelentőségének az éreztetésére. A jogi karról szóló fejezet világosan mutatja a „mos italicus“ és a „mos gallicus“ küzdelmét, a görög-latin tanszék bemutatásánál külön a hellénizmus szerepe kissé elnagyoltan mutatkozik, annál tanulságosabb a ciceronianizmus ismertetése; amint az egyszerre háromfelé hadakozik: a latin nyelvet — nemzeti szempontból — a görög tanulmányokkal szemben, a tudós latin nyelvet — arisztokratára göggel — az olasz ellenében, és a cicerói nyelvhasználatot — purista pedan-